

Feestrede 25/03/2017

Onderwijs is een belangrijke hefboom om maatschappelijk kwetsbare kinderen in staat te stellen straks volwaardig deel te nemen aan onze samenleving. Voor zowel liberalen als andere verlichte geesten en sociaal bewogen individuen was het instituut onderwijs in de tweede helft van de negentiende eeuw hét wondermiddel bij uitstek om alle maatschappelijke problemen aan te pakken. De Antwerpse liberale burgemeester Leopold De Wael maakte in 1872 tijdens zijn openingspeech dan ook meteen duidelijk dat onderwijs het speerpunt van zijn beleid zou zijn: (ik citeer) “In een democratische samenleving als de onze, moet de goede organisatie van het openbaar onderwijs worden verhoogd tot de hoogte van de eerste verplichting en de eerste dienst van de gemeenschap. Want alleen onderwijs bevrijdt de mens van alle despotisme”.

Het onderwijs moest dienen voor de emancipatie van het volk en zou zich dus moeten concentreren op kennisoverdracht. Voor het eerst werd ook een onderwijsschepen aangesteld, namelijk Evarist Allewaert. Deze beleidsbeslissing onderstreept hoe serieus het nieuwe Antwerpse stadsbestuur het onderwijs nam. Met het aantreden van Allewaert zou het ambt van schepen van Openbaar Onderwijs voor decennia in handen zijn van schepenen met dezelfde instelling en overtuiging. Zelf bleef Evarist tot aan zijn dood in 1889 dit ambt invullen.

In de lijn van de stijgende overtuiging van het belang van de verspreiding van kennis en scholing kregen alle Antwerpse leerlingen meteen kosteloos toegang tot de gemeentescholen. Antwerpen liep op dit vlak vooruit op de rest van het land, waar het principe van gratis onderwijs pas werd ingesteld in 1879. De concrete verwezenlijkingen van schepen Allewaert zijn ronduit imponerend. Bij zijn aantreden in 1872 waren er in Antwerpen ongeveer 7.000 schoolgaande leerlingen. Bij zijn dood in 1889 was dit opgelopen tot bijna 20.000.

Allewaert was echter niet als enige verantwoordelijk voor de hoge vlucht van de Antwerpse scholen. Zo is de rol van de Antwerpse burgerij en intelligentsia niet te onderschatten. Heel wat bewuste burgers waren bereid te investeren in de samenleving door kwaliteitsvol onderwijs toegankelijk te maken voor iedereen. Zo kon ook Diesterweg's Hulpkas, opgericht in februari 1894, vanaf de start rekenen op genereuze bijdragen van de financiële elites. Net als de schepen voor onderwijs begrepen deze gulle gevers de meerwaarde van een goed geschoolde bevolking.

Als progressist verbond Allewaert onderwijs met de verdieping van het stemrecht. Hij zei daarover: “Waar de wet een groot getal der burgers toelaat deel te nemen aan het bestuur van het land door het stemrecht (...) en waar al de burgers geroepen zijn door de vrijheid van drukpers en van vereeniging invloed uit te oefenen op de zaken des lands, is het noodzakelijk, dat het volk (...) genoegzaam onderwezen [is] om de Staatkundige belangen des lands te begrijpen”.

Onderwijs was voor hem dus het instrument om de geest van jonge mensen te ontplooiën zodat zij de capaciteit ontwikkelen om zowel soeverein deel te nemen aan besluitvormingsprocessen als om zinvol en constructief deel te nemen aan de samenleving.

Velen, zowel leerkrachten als burgers, begrepen het potentieel van de school als plek om de samenleving rechtvaardiger te maken en lieten zich inspireren door onderwijsvernieuwers als Diesterweg.

Friedrich Adolph Wilhelm Diesterweg, geboren 29 oktober 1790 in Siegen en overleden 7 juli 1866 in Berlijn, was een Duitse pedagoog, denker en ook een progressieve liberale politicus.

In zijn poging om scholing te hervormen wilde Diesterweg o.a. politieke en religieuze invloeden verwijderen uit het onderwijs en vervangen door sociale vorming. Hij was overtuigd dat men eerst moest opvoeden alvorens te onderwijzen, m.a.w. dat de school een plek was waar men werd opgeleid om mens te worden. Bovendien begreep hij dat onderwijs armoede kon bestrijden.

Het is dan ook niet vreemd dat in die periode van nieuwe pedagogische ontwikkelingen en vooruitstrevende strekkingen in Antwerpen Diesterweg's Hulpkas voor behoeftige kinderen opgericht wordt.

Reeds in die periode was de Quellinstraat 31 al een plek waar het leren centraal stond. In 1874 vergaderden namelijk 33 invloedrijke Duitse families die een voorname rol speelden in de handel in onze havenstad om op die locatie de 'Allgemeine Deutsche Schule' op te richten. Volgende bekende familienamen waren toen aanwezig: Osterrieth, Bunge, von Bary, Grisar, Kreglinger.

De Allgemeine Deutsche Schule had een goede naam en het actieve lerarenkorps werd gekenmerkt door een emancipatorische aanpak die zeker ook aansloot bij het gedachtegoed van schepen Allewaert. De school werd een groot succes. Zo telde de school in 1914 maar liefst 811 leerlingen en 41

leerkrachten. Ook vele niet-Duitse leerlingen werden door de kwaliteit van het onderwijs aangetrokken, wat een bijzonder kosmopolitische atmosfeer tot gevolg had.

Na de Eerste Wereldoorlog werd de Allgemeine Deutsche Schule een stedelijke school. Deze school, mijn school bevindt zich heden ten dage nog steeds in de Quellinstraat 31. Maar ondertussen is het gebouw uitgegroeid tot een grote campus waar 2 verschillende scholen cohabiteren: een basisschool en een secundaire school, nl. basisschool De Wereldreiziger en het Stedelijk Lyceum Quellin. Het 9 verdiepingen tellende torengebouw is gelegen middenin de Antwerpse stationswijk. De bevolkingsopbouw van deze wijk is al generatieslang een smeltkroes van verschillende culturen maar de afgelopen jaren groeide ze uit tot een zone van superdiversiteit die ruim 175 nationaliteiten telt. Onze basisschool evolueerde daardoor de voorbije jaren tot een multiculturele school met op het hoogtepunt 78 verschillende nationaliteiten en een talenrijkdom van 64 verschillende talen. Vandaar onze naam 'De Wereldreiziger'.

Net als de Allgemeine Deutsche Schule heeft De Wereldreiziger een atypisch en kosmopolitisch profiel. We hebben leerlingen uit alle windstreken en van alle gezindten. Op het vlak van levensbeschouwingen hebben we atheïsten, joden, katholieke, protestanten, sjiieten, soennieten, soefi's, alawieten, jezidi's, hindoes, boeddhisten, shintoïsten, sikhs, getuigen van Jehova, animisten, enz.

Ik sprak daarnet al over de talenrijkdom van mijn school. Meer dan zestig talen, hoe moet ik me dat voorstellen, zie ik jullie denken. Ik twijfel er niet aan dat jullie de 24 officiële talen kennen die in de Europese Unie gebezigd worden. Uiteraard is dit in mijn school maar het tipje van de ijsberg. Je mag immers niet vergeten dat er op deze planeet meer dan 6000 officieel erkende talen gesproken worden.

De Wereldreiziger profileert zich bewust als een kennisexpertisecentrum voor anderstalige nieuwkomers. In Vlaanderen is het de basisschool met al jarenlang het hoogste aantal anderstalige leerlingen. Ook het aantal maatschappelijk kwetsbare kinderen, binnen onderwijs omschreven als SES-leerlingen, is bijzonder hoog, nl. 96,47%.

Om de socio-economische status (SES) van leerlingen te vatten, hanteert de Vlaamse overheid volgende indicatoren: thuistaal van de leerling, het

ontvangen van een schooltoelage, de buurt en het hoogst behaalde opleidingsniveau van de moeder.

Door onze focus op anderstalige nieuwkomers vaart De Wereldreiziger mee op de huidige golven van de migratie. Hierdoor telt de school qua etnische achtergrond een erg diverse leerlingenpopulatie zonder dominante etnische groep. Een ander kenmerk van onze school is dat wij gedurende heel het schooljaar leerlingen inschrijven. Gemiddeld stromen tussen begin september en eind juni nog een 30 tal leerlingen onze school binnen. Een schooljaar in een andere windstreek begint of eindigt immers vaak niet op hetzelfde moment als het onze.

Het leven van de ouders van onze leerlingen is vaak een 'struggle for life'. Vandaag is er immers geen sprake meer van georganiseerde migratie zoals in de jaren '60. Gezinnen moeten hier op eigen kracht zien te raken. Wat geen evidentie is. Vaak is een uiterst precaire situatie de reden om het moederland te verlaten en een hachelijke reis aan te vatten die in de meeste gevallen onverwacht bijkomend leed veroorzaakt.

Wie een dergelijke penibele tocht onderneemt doet dat om een humaner leven te zoeken voor het hele gezin. Deze ouders hebben hoge verwachtingen voor hun kinderen en willen hen een betere toekomst geven. Dat getuigt van betrokkenheid, ambitie en ondernemingszin en dat maakt hen tot waardevolle partners van de school.

Tegelijk zien we dat de schoolse ervaring en achtergrond van de kinderen die bij ons school lopen erg divers is omdat het onderwijssysteem van hun land van herkomst niet altijd vergelijkbaar is met het Vlaamse onderwijs. Bovendien is ook de schoolloopbaan van de ouders uiterst divers. Sommige ouders volgende een academische opleiding, anderen zijn laaggeschoold of zelfs analfabeet. Sommige hebben toegang tot de arbeidsmarkt, anderen verzeilen in diepe armoede.

Onze school kiest bewust niet voor taalbadklassen. Leerlingen die zonder enige kennis van het Nederlands in de school arriveren worden na de intakeprocedure op leeftijd gezet. Op die wijze vermijden we een gestructureerde en gestandaardiseerde schoolse vertraging van bij aanvang van het leertraject. De school gaat er tevens van uit dat een leerling de lessen liefst volgt met leerlingen van de eigen leeftijd. Dit maakt niet alleen dat leerlingen zich beter voelen, wat het leefklimaat ten goede komt, maar

stimuleert hen ook meer om te leren. Welbevinden is voor ons dan ook de motor van het leren.

Bovendien zorgt het op leeftijd zetten voor klasgroepen met een diverse en evenwichtige samenstelling. De Antwerpse realiteit van intercultureel samenleven weerspiegelt zo in elke klas van de school en maakt het makkelijk voor leerlingen om elkaar te helpen vanuit de ervaring van hoe het was om nieuw te zijn in ons land, onze stad, onze school.

Het niet bij elkaar plaatsen van anderstalige nieuwkomers in taalbadklassen vermijdt bovendien dat een plotse instroom van een grote groep vluchtelingen zorgt voor het ontstaan van een dominante groep.

De meeste leerlingen komen vervolgens terecht in een leerjaar met twee klassen en drie leerkrachten: twee klastitularissen en een SES-leerkracht. SES-leerkrachten noemen we op onze school liever integrale zorgbegeleiders omdat deze naam de lading beter dekt. Dit miniteam van leerkrachten zal vervolgens twee schooljaren met de leerling meegaan. De klastitularissen zijn de herkenningfiguren voor de leerling en zijn ouders. Zij zijn de eerstelijnsprofessionals. De integrale zorgbegeleider ondersteunt de leerkrachten in het lesgeven aan anderstalige nieuwkomers niet enkel door methodieken en vaardigheden aan te reiken. Zij of hij geeft echter ook les. Voor rekenen of taal kan zo de gehele groep in verschillende kleinere groepen worden gesplitst. De keuze voor deze specifieke organisatie biedt dan ook de nodige ruimte om op didactisch vlak efficiënt te kunnen differentiëren, in onze school meervoudige instructie genoemd. Elke leerkracht werkt in zijn of haar groep immers op zijn beurt ook weer met meerdere instructieniveaus, waardoor de school dus per vak en per leerjaar maximaal kan aansluiten bij de leernoden van de leerlingen.

Door deze aanpak kunnen we het succesgevoel bij leerlingen vergroten. De leerling hoeft zich niet te meten met leerlingen die complexere leerinhouden aankunnen want hij krijgt onderwijs op maat van zijn leerbehoeften. Door deze aanpak kunnen we leerlingen met een achterstand succesvol versnellen zodat ze optimaal voorbereid worden op het vervolgonderwijs.

In onze visie heeft elke leerling recht op de beste voorwaarden om zich volgens zijn talenten te ontplooien in ons onderwijs. Koken kost geld en dat geldt ook voor onderwijs. Daarom heeft onze school een uitgekiend sociaal beleid om de kostprijs sterk te drukken.

Financiële problemen mogen geen struikelblok betekenen om optimaal profijt te trekken uit de schoolactiviteiten. Daar, waar het geld hiervoor ontbreekt, intervenueert Diesterweg's Hulpkas met financiële tussenkomst. Een gegeven dat wij als school sterk kunnen waarderen.

Voor vele van onze leerlingen en ouders is De Wereldreiziger de eerste ontmoeting met de overheid en zijn wij de aanlegsteiger in de stad van aankomst. We beseffen dat het belangrijk is dat dit een positieve eerste kennismaking is en daarom investeert De Wereldreiziger sterk in het opbouwen van een goede binding met ouders en leerlingen.

Vaak botsen mensen die nieuw in het land zijn op problemen. We helpen hen dan ook graag door samen met hen oplossingen in kaart te brengen. Vanuit een sterk geloof in de kracht van empowerment proberen we hen handelingsbekwamer te maken zodat ze zelf hun eigen toekomst in handen kunnen nemen. De eerste stappen in de wereld van welzijn en het doolhof van de overheidsadministratie worden daarom vaak samen gezet.

Daar waar nodig geeft de school toeleiding naar welzijn, cultuur en georganiseerde vrije tijd. Dit is vaak nodig omdat de focus van de ouders vaak op schools presteren ligt. Als schoolteam zijn we ervan overtuigd dat toegang tot cultuur, sport en jeugdwerking de horizon van onze leerlingen verruimt, hen andere referentiekaders laat ontdekken en hun sociale mobiliteit verhoogt door het ontsluiten van nieuwe werelden en het versterken van zelfconceptverheldering.

Onze school wil immers meer zijn dan een leeromgeving, ze wil ook een warme en veilige leefomgeving bieden waar respect voor individuele verschillen de basis is om onze leerlingen klaar te stomen voor de hedendaagse maatschappij. We willen dus een plek zijn waar onze leerlingen, onze 'Wereldreizigers', en ze dragen inderdaad met trots deze geuzennaam, kunnen uitgroeien tot aardige en waardige wereldburgers.

In de visietekst van Diesterweg's Hulpkas staat: "Opvoeding en onderwijs zijn een hefboom voor gelijke kansen in de maatschappij".

Ik vertelde net dat we, daar waar nodig, Diesterweg's Hulpkas inschakelen om optimale scholingskansen te bieden voor onze maatschappelijk kwetsbare leerlingen. We beperken ons daarbij echter niet enkel tot het onderwijskundige proces.

Net als schepen Allewaert zijn wij overtuigd van het belang van opvoeding en de rol die empowerment hierbij kan spelen. Onze school wil niet enkel de opvoeding versterken maar ook leerlingen krachtiger laten worden in het analyseren van probleemstellingen, het actief luisteren naar andere meningen, het vormen van hypothesen en standpunten en het respectvol communiceren van overtuigingen. Kortom die competenties die men van bewuste, constructieve en betrokken burgers mag verwachten. Vaardigheden die noodzakelijk zijn om de samenleving te versterken en wie weet zelfs mee aan te sturen in een prominente rol.

Om dit te realiseren moeten we hen ook uitdagen buiten de schoolmuren en hen daarbij de kans geven om hun denkbeelden af te toetsen aan de rijkdom van onze samenleving. En dit niet enkel voor één dag, of tijdens een projectweek, maar gedurende een langere periode, zodat het een grondhouding kan worden.

Dit is voor onze aller kwetsbaarsten niet mogelijk binnen het eigen gezin. Sommige gezinnen moeten nog genezen van de emotionele en andere verwondingen die ze opliepen tijdens conflicten in hun thuisland.

Samen met Kindervreugd heeft onze school daarom vorige zomer het project “Helemaal mee!” ontwikkeld. Het is een concept waarbij de school ook tijdens de vakantie de trajectbegeleiding van leerlingen, die in bijzonder moeilijke omstandigheden leven, mogelijk maakt.

Het gaat verder dan enkel een weekje een vakantiekamp aanbieden. Tijdens een belangrijk deel van de vakantie nemen leerlingen, sommigen soms zelfs heel de vakantie, deel aan een kindervreugdkamp. Leerkrachten uit de school begeleiden dit kamp als animator. Dit geeft verschillende troeven. De ouders hebben veel vertrouwen in deze werking omdat ze de leerkrachten persoonlijk kennen en de leerkrachten zelf kennen dan weer de leerlingen dusdanig zodat ze weten hoe ze hen kunnen laten groeien en bloeien op verschillende domeinen. De doelstelling is om hen versterkt het nieuwe schooljaar te laten aanvatten.

Maar we willen nog ambitieuzer zijn en hen dusdanig empoweren dat ze op termijn zelf animatoren kunnen worden. En uiteraard hebben we ook nog de droom dat enkele van hen later zelf een rol opnemen in het onderwijs van de toekomst. En wie weet ontwikkelen we met deze aanpak zelfs de nieuwe leiders van onze samenleving.

Getuigenis Lesley